

احیاء گری سیره و سنت

پیامبر اعظم در آثار علامه طباطبائی

گروه قرآن پژوهی کوششگران
پژوهش حجت الاسلام سید محمد رضا ولادعلی

مقدمه:

قلم از نگارش توصیف دریای عظمتی که در روح علامه سید محمد حسین طباطبائی صاحب تفسیر المیزان موج می‌زد عاجز است. چگونه می‌توانیم شکوه و جلالت روح و عمق و فکر و وسعت علم و عشق کم نظیر او به رسول الله ﷺ و اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام را ترسیم کنیم. که بسیاری از حقایق شگرف که بزرگان به آن رسیده، و آن را احساس کرده اند در نوشتار ننگد و اقیانوس در کوزه ای نگیرد و آبشار از چشمه‌ی سوزن نگذرد. با این همه، برای درک نسبی عظمت اندیشه و رفعت مقام علامه طباطبائی رحمته الله علیه نقش ایشان در احیاء گری سیره و سنت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله را به رشته تحریر در آورده ایم و گوشه هایی از عشق خالصانه و محبت واقعی ایشان به رسول اعظم صلی الله علیه و آله و حضرات معصومین علیهم السلام را از نوشته ها و تألیفات ایشان ذکر کرده، با این امید که مورد توجه و استفاده خوانندگان محترم قرار گیرد.

✽ علامه طباطبائی و خلق نبوی:

اگر معیار ارزش های انسانی را تقریب به خدای متعال بدانیم که می دانیم ، در مقام ارزیابی شخصیت های علمی باید بالاترین بها را به کسانی بدهیم که در راه آشنا کردن انسان ها به راه خدا و پرورش حق طلبان و طهارت جویان، قدم برداشته اند و هم در میدان تحقیق و تعلیم ، و هم در میدان تربیت و تزکیه، گوی سبقت را از همگان ر بوده اند و در مقام عمل به رهنمود رئیس مذهب جعفری حضرت امام صادق علیه السلام که فرموده اند: « كُونُوا دُعَاةَ النَّاسِ بِأَعْمَالِكُمْ ، وَلَا تَكُونُوا دُعَاةَ بَأْسَتِكُمْ »^(۱)

با تمام اعمال و رفتار خالصانه خود موجبات شناخت مردم از اسلام ناب محمدی صلی الله علیه و آله را و وجود نازنین پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله را فراهم ساخته اند. از درخشان ترین چهره های پیشتاز در این میدان، علامه جلیل القدر، حضرت آیت الله سید محمد حسین طباطبائی رحمته الله علیه می باشند که خدای متعال ایشان را با رسول الله صلی الله علیه و آله و اهل بیت عصمت و طهارت محشور فرماید و به عالیترین مقام های قرب خویش فائز گرداند.

علامه طباطبائی مظهر متانت ، وقار، طمأنینه ، عزت نفس، توکل ، اخلاص ، تواضع، عطوفت و دیگر مکارم اخلاقی و صفات حمیده بودند که قرآن کریم این مکارم را زینت انسان کامل و اسوه حسنه حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه و آله می داند. علامه طباطبائی سیره و سنت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله را با جدیت و دقت تمام در صحنه زندگی فردی و اجتماعی خود بروز می داد و آثار عظمت روح و نورانیت دل و ارتباط با ماورای طبیعت در سیمای ملکوتی ایشان هویدا بود.

از صفات بارز علامه طباطبائی ؛ عشق ، علاقه و خضوع زاید الوصفی بود که نسبت به پیامبر اعظم حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله و اهل بیت طاهرین علیهم السلام داشت و فعالیت های شبانه روزی علمی، او را از توسل و عرض ادب، به پیشگاه مقام رسالت و ولایت ، باز نمی داشت و موفقیت خویش را مرهون همین توسلات و توجهات می دانست و آنچنان به سخنان ایشان احترام می گذاشت که حتی در

برابر روایات مرسل و ضعیف السند هم به احتمال اینکه از بیت عصمت ، صادر شده باشد رفتار احتیاط آمیزی داشت. و برعکس کوچکترین سوء ادب و کژاندیشی را نسبت به رسول الله ﷺ و دودمان پاک رسول الله ﷺ و مکتب پر افتخار تشیع قابل اغماض نمی دانست و به شیوه های مختلف به دفاع از ساحت اسلام و قرآن عزیز و پیامبر اعظم و عترت ﷺ می پرداختند.

علامه طباطبائی ، در مراتب عرفان و سیر و سلوک معنوی مراحل را پیموده بودند و اهل ذکر و دعا و مناجات بودند در قم هفته ای یک بار به حرم حضرت معصومه علیها السلام مشرف می شدند و در ایام تابستان غالباً به مشهد مقدس مشرف می شدند و شبها در حرم امام رضا علیه السلام در قسمت بالای سرنشسته و با حال خضوع و خشوع به زیارت و دعا می پرداختند و کوششی وافر در نشر سیره ی و سنت رسول الله ﷺ و اهل بیت علیهم السلام داشتند و همه را به مطالعه و بررسی آثار و احادیثی که از آنها به یادگار مانده است دعوت می نمودند و خود در تلاشی کم نظیر به تحقیق و بررسی یک دوره کامل بحار الانوار (علامه مجلسی) پرداخته و بسیاری از کارهای تحقیقی خود پیرامون سیره ی و سنت رسول الله ﷺ و اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام و مسائل مربوط به معارف قرآنی را از این تلاش علمی به دست آوردند.

✽ علامه طباطبائی و نهضت علمی فرهنگی:

علامه ، گوهر ناشناخته ای بود که هرگز علاقه ای به شهرت و آوازه نداشت و با کمال سادگی و دور از هرگونه تشریفات و تعینات می زیست ؛ اما با تفکری نبوی صلی الله علیه و آله عناصر حق طلب و فضیلت خواه را جذب می کرد و به تعلیم و تربیت ایشان می پرداخت و نخستین هسته مرکزی را برای یک نهضت علمی و فرهنگی پویا به وجود آورد و با اینکه هیچ گونه امکانات مادی در اختیار نداشت با توکل بر خدا و توسل به رسول الله ﷺ و اهل بیت عصمت و با اخلاص بی مانند و پشتکاری کم نظیر و تدبیری حکیمانه و شرح صدری به وسعت دریاها و

استقامتی به صلابت کوه ها ، به استقبال مشکلات رفت و دور از هر گونه خود خواهی و خود نمایی و بدون هیچ گونه علاقه ای به مال و منال و جاه و مقام کاروان تکامل علمی و فرهنگی اسلام را به سوی مقصد نهایی رهبری نمود.

تربیت شاگردانی چون شهید مرتضی مطهری، شهید سید محمد حسین بهشتی، شهید امام موسی صدر ، شهید محمد مفتح و شخصیت هایی چون آیات عظام جوادی آملی، حسن زاده آملی، مکارم شیرازی و محمد تقی مصباح و سایر شخصیت های علمی و فکری که خود صاحبان فکر و قلم می باشند بهترین دلیل بر این موضوع است.

بخشی دیگر از نهضت علمی و فرهنگی علامه طباطبائی برای احیاء سیره و سنت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله شامل تحقیقات ، تألیفات ، مقالات و مصاحبه های ایشان با رسانه های صوتی و تصویری و مطبوعاتی می باشد که به چند نمونه از این آثار اشاره می کنیم:

◀ کتاب سنن النبی صلی الله علیه و آله :

علامه طباطبائی اهتمامی وافر به حفظ سیره و سنت پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله داشتند و نوشتن کتاب « سنن النبی صلی الله علیه و آله » نمونه این اهتمام است و در مقابل، با بدعت ها و شبهاتی که علیه پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله می شد ، مبارزه جدی می کردند و آن را از واجبات مؤکد می دانستند و این شیوه ای بود که از مکتب اهل بیت علیهم السلام فرا گرفته بودند ؛ بنابراین باید ایشان را از بزرگترین احیاء کنندگان کتاب و سنت به شمار آورد...

◀ جلد ششم (تفسیر المیزان)

این جلد المیزان با تفسیر آیه ۵۵ از سوره مائده ﴿ اِنَّمَا وَلِيكُمُ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا ﴾ آغاز می شود. با تفسیر ۶۵ آیه ی آخر سوره مائده پایان می یابد. علامه طباطبائی در پرتو این آیات به طرح موضوعات اعتقادی و اخلاقی پرداخته و

آنگاه بحثی تحت عنوان سنت ها و روش ها و آداب فردی و اجتماعی پیامبر اعظم حضرت محمد مصطفی ﷺ را مطرح و در یک تحقیق مفصل روایتی ۱۸۳ ویژگی اخلاقی و رفتاری از سیره انسان ساز پیامبر اعظم ﷺ را به گونه ای زیبا تنظیم و عنوان نموده که درسهائی آموزنده از آن حضرت پیش روی خوانندگان مُرسَم و مُصتور می گردد.

◀ روایات نبوی در تفسیر المیزان

علامه طباطبائی در تفسیر قرآن این ابتکار بزرگ را به کار بست که نخست پیوستگی آیات قرآن را به یکدیگر نشان داده و آنگاه ثابت نمود، که آیات قرآن در اثر این پیوستگی و همبستگی، یکدیگر را تفسیر و تبیین می کنند و به عبارت دیگر علامه این حقیقت نبوی ﷺ را روشن نمود که «وَأَمَّا نَزْوِئُهَا فَبِغْضٍ بَعْضًا»؛ یا عبارت «القرآن یفسر بعضه بعضاً» که در این روش، قرآن با قرآن تفسیر می شود نه با رأی تفسیر کننده که در حدیث نبوی ﷺ معروف از آن نهی شده است.

علامه علاوه بر پیگیری این روش؛ تفسیر قرآن را با دلائل قرآنی و روایتی؛ بهترین راه تفسیر دانسته و لذا در پایان تفسیر هر بخش از آیات یک بحث روایتی پیرامون موضوعات فقهی، اعتقادی، سیاسی، اجتماعی و خانوادگی مطرح نموده و روایات حضرات معصومین علیهم السلام در این مباحث مطرح ساخته است.

علامه در مباحث روایتی احادیث و روایات متعدد و قابل توجهی از پیامبر اعظم حضرت محمد ﷺ آورده است، که در این مقاله علاوه بر ذکر تعداد اسامی و القاب رسول الله ﷺ تعداد روایات نبوی در تفسیر المیزان را به تفکیک مجلدات ۱ تا ۲۰ آورده ایم.

در جلد یک تفسیر المیزان ۱۹ روایت نبوی ﷺ آمده و ۱۲۴ مرتبه اسامی رسول الله ﷺ (۲) در آن به کار رفته است.

در جلد دو تفسیر المیزان ۲۱ روایت نبوی ﷺ آمده و ۱۱۰ مرتبه اسامی رسول الله ﷺ در آن به کار رفته است.

در جلد سه تفسیر المیزان ۷ روایت نبوی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آمده و ۱۲۲ مرتبه اسامی رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در آن به کار رفته است.

در جلد چهار تفسیر المیزان ۱۰ روایت نبوی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آمده و ۱۱۲ مرتبه اسامی رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در آن به کار رفته است.

در جلد پنج تفسیر المیزان ۷ روایت نبوی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آمده و ۱۸۲ مرتبه اسامی رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در آن به کار رفته است.

در جلد شش تفسیر المیزان ۸ روایت نبوی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آمده و ۱۲۱ مرتبه اسامی رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در آن به کار رفته است.

در جلد هفت تفسیر المیزان ۱۱ روایت نبوی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آمده و ۱۱۰ مرتبه اسامی رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در آن به کار رفته است.

در جلد هشت تفسیر المیزان ۱۳ روایت نبوی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آمده و ۸۲ مرتبه اسامی رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در آن به کار رفته است.

در جلد نه تفسیر المیزان ۱۴ روایت نبوی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آمده و ۲۱۰ مرتبه اسامی رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در آن به کار رفته است.

در جلد ده تفسیر المیزان ۱۲ روایت نبوی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آمده و ۱۰۴ مرتبه اسامی رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در آن به کار رفته است.

در جلد یازده تفسیر المیزان ۲ روایت نبوی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آمده و ۸۵ مرتبه اسامی رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در آن به کار رفته است.

در جلد دوازده تفسیر المیزان ۱۰ روایت نبوی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آمده و ۱۱۴ مرتبه اسامی رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در آن به کار رفته است.

در جلد سیزده تفسیر المیزان ۹ روایت نبوی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آمده و ۱۱۷ مرتبه اسامی رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در آن به کار رفته است.

در جلد چهارده تفسیر المیزان ۱۲ روایت نبوی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آمده و ۱۱۰ مرتبه اسامی رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در آن به کار رفته است.

در جلد پانزده تفسیر المیزان ۱۴ روایت نبوی ﷺ آمده و ۱۱۸ مرتبه اسامی رسول الله ﷺ در آن به کار رفته است.

در جلد شانزده تفسیر المیزان ۱۳ روایت نبوی ﷺ آمده و ۱۱۴ مرتبه اسامی رسول الله ﷺ در آن به کار رفته است.

در جلد هفده تفسیر المیزان ۱۱ روایت نبوی ﷺ آمده و ۱۰۵ مرتبه اسامی رسول الله ﷺ در آن به کار رفته است.

در جلد هجده تفسیر المیزان ۱۲ روایت نبوی ﷺ آمده و ۱۶۰ مرتبه اسامی رسول الله ﷺ در آن به کار رفته است.

در جلد نوزده تفسیر المیزان ۱۳ روایت نبوی ﷺ آمده و ۱۴۰ مرتبه اسامی رسول الله ﷺ در آن به کار رفته است.

در جلد بیست تفسیر المیزان ۱۴ روایت نبوی ﷺ آمده و ۲۳۵ مرتبه اسامی رسول الله ﷺ در آن به کار رفته است.

آثار دیگر:

از آثار دیگر علامه طباطبائی در این خصوص می توان به رساله نبوت و ولایت و رساله نبوت و مقامات ایشان اشاره و از مقالات علمی ایشان که در مجلات علمی منتشر شده یاد نمود. علامه طباطبائی در سال ۱۳۳۰ انجمن علمی پژوهشی ، برای تنظیم مقالاتی جهت پاسخگویی به شبهات و تبلیغات دشمنان اسلام و قرآن تشکیل دادند ، که اعضای آن انجمن شخصیت هائی مانند شهید استاد مطهری ، امام موسی صدر ، شهید قدوسی ، ابراهیم امینی و ... بودند که سلسله مقالاتی را در نشریه جامعه تعلیمات اسلامی منتشر نمودند.

در پایان از روح ملکوتی علامه بزرگ سید محمد حسین طباطبائی پژوهش می طلبیم و این معرفی نارسا را به پیشگاهش تقدیم می داریم امید است در فرصت دیگر به طور مشروح درباره او به ارائه مقالات مناسب بپردازیم.

والسلام

منابع:

- ◀ زندگینامه اخلاقی علامه طباطبائی اثر جمعی از نویسندگان .
- ◀ مفتاح المیزان، تألیف علیرضا میرزا محمد، جلد ۲ .
- ◀ تفسیر المیزان ، اثر علامه طباطبائی ، مجله ۱ تا ۲۰ .
- ◀ سنن النبی، اثر علامه طباطبائی .

پی نوشتها :

- (۱) الحیاة، اثر محمد رضا، محمد وعلی حکیمی، ج ۱ ص ۲۹۰
- (۲) اسامی به کار رفته رسول الله (ص) شامل (محمد بن عبد الله (ص) ابوالقاسم، احمد، امی، امین، یسیر، پیامبر، پیامبر اکرم، پیامبر خدا، خاتم الانبیاء، خاتم الرسل، خاتم النبیین، رسول خدا، رسول کریم، رسول مبین، شاهد، عبد الله، مبشر، مصطفی، نبی الله ونبی اکرم(ص) می باشد.)

